

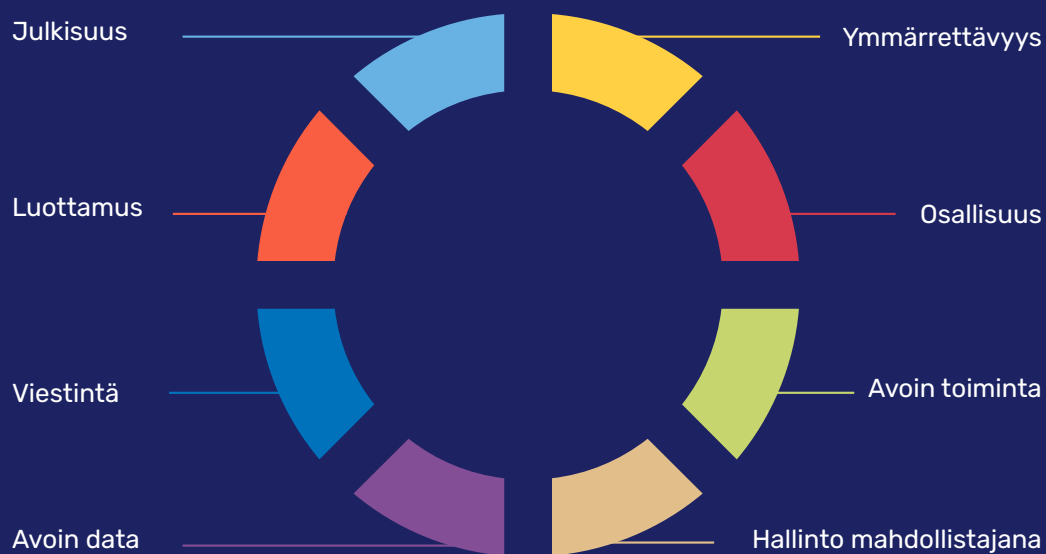
Avoihin hallinto

Toimintaohjelma 2023-2027

Avoihin hallinto on suomalaisen
yhteiskunnan keskeinen voimavara

Sisällys

Avoin hallinto on suomalaisen yhteiskunnan keskeinen voimavara	3
Avoimen hallinnon sitoumukset 2023-2027	4
Sitoumus 1. Kansalliset dialogit ja kohtaamiset palveluissa	5
Sitoumus 2. Luotettava tieto ja yhteistyö vahvistavat osaamista ja osallisuutta	6
Sitoumus 3. Tuetaan avoimen hallinnon toimijoita kotimaassa ja kansainvälisesti	7
Sitoumusten ja toimenpiteiden vastuutahot sekä sidosryhmät.....	8
Mittarit, seuranta ja arviointi.....	8
Taustaa	8
Mitä avoimen hallinnon työ on?.....	8
Miksi avoimen hallinnon työ on tärkeää?.....	9
Miten avointa hallintoa edistetään?	10
Miten avoimen hallinnon viides toimintaohjelma on laadittu?	10

Avoin hallinto on suomalaisenyhteiskunnan keskeinen voimavara.

Avoin hallinto rakentaa kansalaisten luottamusta, turvallisuutta ja uskoa tulevaisuuteen.

Suomalaisilla on vahva luottamus hallintoon. Luottamus omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin osallistua ja vaikuttaa on sen sijaan [OECD:n \(Organisation of Economic Co-operation and Development\)](#) mukaan suomalaisilla selvästi matalampi kuin verrokkimaissa.

Luottamusta, osallisuutta ja ymmärrettävyyttä pidettiin avoimen hallinnon V ohjelman laadintaprosessiin saaduissa näkemyksissä lähes yksimielisesti keskeisimpinä

tavoitteina myös ohjelmakaudelle 2023-2027.

Suomalaisen yhteiskunnan kriisinkestävyys, demokratian puolustaminen, yhdenvertaisuuden varmistaminen ja tarvittavien yhteiskunnallisten muutosten läpivienti vaativat, että kaikilla ihmisillä on tunne, että he voivat osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan kehitykseen. Toisiaan seuraavat globaalit kriisit, kuten Covid-19 -pandemia ja Venäjän hyökkäys Ukrainaan ovat korostaneet tätä tarvetta entisestään. Epävarmuudesta on tullut elämäämme leimaava tekijä, joka vaikuttaa meihin kaikkiin tavalla tai toisella. Yhteiskuntamme ikärakenteen muutos, sosiaali- ja terveydenhuollon muutokset ja nuorten lisääntyneet mielenterveyden ongelmat ovat nostaneet julkiset palvelut, niiden tarjonnan ja laadun valokeilaan.

Avoimen hallinnon työssä painopiste on ollut aiemmin vahvasti politiikkatoimien valmistelun avoimuus ja siihen liittyvä vuoropuhelu. Rinnalle on tarpeen jatkossa nostaa kehittämiskohteeksi ihmisten kohtaaminen julkisissa palveluissa. Näin voidaan vahvistaa demokratiaa, tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa sekä torjua syrjintää, vihapuhetta ja rasismia.

Avoimen hallinnon työssä on jo kauan tunnustettu, että pelkkä hallinnon toiminnan parantaminen ei riitä. Yhteiskunnassamme ja sen ulkopuolella on tahoja, jotka tarkoituksellisesti pyrkivät horjuttamaan luottamusta esimerkiksi kyseenalaistamalla riippumattoman median toimintatilaa. Tarvitaan toimia, joilla tähän pystytään vastaamaan ja sitä ennakoivasti torjumaan. Tahallisen ja tahattoman väärän tiedon levittämistä (dis- ja misinformaatio) on torjuttava entistä laajemmalla eri yhteiskunnan toimijoiden yhteistyöllä.

Avoimen hallinnon toimijat tarvitsevat tukea niin kotimaassa kuin kansainvälisesti. Yhteistyön tiivistäminen ja hyvien käytäntöjen aiempaa vaikuttavampi hyödyntäminen ja jakaminen on tärkeä osa tulevien vuosien avoimen hallinnon kehittämistyötä.

Toimintaohjelmassa on tiivyyden vuoksi käytetty termiä kansalaiset, mutta ajatuksellisesti termi pitää sisällään kaikki ihmiset, yhteisöt, järjestöt, yritykset ja muut yhteiskunnan toimijat.

Avoimen hallinnon sitoumukset 2023-2027

Avoimen hallinnon sitoumuksia vuosille 2023-2027 on kolme. Kunkin sitoumuksen alle on listattu ne toimenpiteet, joilla sitoumusta erityisesti pyritään edistämään ja toteuttamaan. Avoimen hallinnon työ koskee koko julkista sektoria. Toimintaohjelmakauden aikana tavoitteena on myös edelleen tiivistää yhteistyötä ja kytkeä demokratia- ja kansalaisyhteiskuntapolitiikkaan, perus- ja ihmisoikeuspolitiikkaan sekä kestävän kehityksen politiikkaan.

Sitoumus 1. Kansalliset dialogit ja kohtaamiset palveluissa

1.1 Vahvistamme politiikkatoimien valmistelussa osallisuutta, yhteistä ymmärrystä ja tietopohjaa dialogien avulla.

- Vakiinnutamme ja laajennamme kansallisia dialogeja yhdessä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa. Tavoitteena on lisätä osallistujien ja järjestäjien määrää.
- Kehitämme kansallisten dialogien vaikuttavuutta tuottamalla dialogien tuloksista yhteenvedon lisäksi myös teemakohtaisia lyhyempiä tiivistyksiä ja nostoja ministeriöiden johdon käyttöön. Teemme vaikuttavuuden näkyväksi myös osallistujille.
- Kehitämme kansallisten dialogien tulosten hyödyntämistä yhteistyössä dialogien järjestäjien kanssa. Vahvistamme dialogeista saatavan tiedon hyödyntämistä myös muilla hallinnon tasoilla (hyvinvointialueet ja kunnat).
- Hyödynnämme kansallisia dialogeja ja niiden tuloksia osana valtioneuvoston tulevaisuustyötä esimerkiksi tulevaisuusselontekojen laadinnassa.
- Vahvistamme dialogiosaamista ja dialogien käyttöä. Tuomme dialogityön osaksi Avoin demokratia -verkostoa (ks. sitoumus 3)

1.2 Tuemme demokratiaa parantamalla kohtaamisia julkisissa palveluissa

- Vahvistamme demokratiaa ja osallisuutta painottamalla kohtaamisten merkitystä julkisissa palveluissa. Demokratia on paitsi poliittinen järjestelmä myös elämäntapa, jota voidaan vahvistaa kaikessa arjen toiminnassa.
- Panostamme Demokratian puolustuksen dialogien pohjalta tehdyn käsikirjan aktiiviseen käyttöönottoon julkisten palveluiden kehittämisessä. Tuemme demokratiaosaamista julkisissa palveluissa tuottamalla koulutuksen eOppivaan. Suurin osa Suomessa asuvista ihmisistä kohtaa julkisen sektorin julkisten palveluiden yhteydessä. Julkisten palvelujen tulee tarjota ihmiselle kokemus yhteiskunnasta, jossa jokaisen asia on tärkeä ja jossa tilanteita ratkotaan yhdessä kaikkia osapuolia kunnioittaen ja kuunnellen. Palvelutilanteissa toimivien yhteisöosaamista vahvistetaan jakamalla hyviä käytäntöjä.
- Edistämme sekä selkokielen että asiallisen, selkeän ja ymmärrettävän yleisenkielen osaamista ja käyttöä julkisissa palveluissa yhdenvertaisuuden ja demokratian tukemiseksi. Viranomaiset ja kansalaiset kohtaavat myös kirjoitetun kielen välityksellä, kun ihmiset lukevat viranomaisten tekstejä tai hoitavat asioitaan viranomaisten kanssa esimerkiksi erilaisissa digitaalisissa palveluissa.
- Osallistumme selkokielen toimenpideohjelman toteuttamiseen.

Sitoumus 2. Luotettava tieto ja yhteistyö vahvistavat osaamista ja osallisuutta

2.1 Torjumme tahallista ja tahatonta väärän tiedon levittämistä (mis- ja disinformaatio) osaamisen ja luotettavan tiedon avulla.

- Teemme yhdessä OECD-maiden kanssa työtä tiedonjaon parantamiseksi ja data- ja analyysipohjan kehittämiseksi, jotta mis- ja disinformaatiota voidaan ehkäistä ja torjua mahdollisimman tehokkaasti yhteiskunnan eri toimijoiden yhteistyöllä. Luotettava tieto on elintärkeää luottamukselle ja demokratialle.
- Datan avaamisen käytänteitä on kehitettävä kaikkina aikoina ja normaalioloissa on varauduttava poikkeustilanteisiin. Järjestämme poikkihallinnollisia keskusteluja datan avaamisen merkityksestä poikkeustilanteissa. Kokoamme parhaita käytäntöjä siitä, miten yhdistää poikkeava turvallisuustilanne ja datan avaaminen tarkoituksenmukaisella tavalla.
- Edistämme julkisen hallinnon ostolaskudatan avaamista myös kunnissa ja hyvinvointialueilla.
- Järjestämme koko julkiselle hallinnolle avoimia työpajoja ja varmistamme viestinnällä, että kaikki julkisen hallinnon toimijat osaavat toimia valtionvarainministeriön tekoälyn eettisen ohjeen mukaisesti.

2.2 Vakiinnutamme avoimen hallinnon kansalaisjärjestöakatemian toimintamallin valtakunnallisesti ja alueellisesti yhteistyön syventämiseksi

- Vakiinnutamme yhteistyössä vuosittaisen valtakunnallisen avoimen hallinnon kansalaisjärjestöakatemian. Jotta virkamiehet ja viranhaltijat osallistuisivat vielä nykyistä enemmän kansalaisjärjestöakatemiailaisuuksiin, lisäämme aktiivista yhteistä viestintää.
- Vakiinnutamme ja laajennamme alueelliset kansalaisjärjestöakatemit yhteistyön rakentamiseksi kaupungeissa, kunnissa ja/tai alueilla: tarjoamme valmiin mallin ja motivoimme sen käyttöön. Tavoitteena on, että alueellisia akatemioita syntyy eri puolille Suomea.
- Toteutamme avoimen hallinnon kansalaisjärjestöakatemian kansainvälisistä ja EU-teemoista.
- Vahvistamme akatemioiden avulla etenkin virkamiesten osaamista kansalaisjärjestöistä ja kansalaisyhteiskunnasta. Toteutamme aiheesta koulutuksen eOppivaan.

Sitoumus 3. Tuetaan avoimen hallinnon toimijoita kotimaassa ja kansainvälisesti

3.1 Tehostamme avoimen hallinnon hyvien käytäntöjen jakamista.

- Tehostamme tiedonkeruuta avoimen hallinnon hyvistä käytännöistä. Luomme nykyistä systemaattisemman muodon ja tavan jakaa tietoa avoimen hallinnon verkoston toimintaa kehittämällä ja hyödyntämällä.
- Hyvien käytäntöjen jakamisen kehittäminen Suomessa mahdollistaa paremman tiedonjaon myös kansainvälisesti. Luomme avoinhallinto.fi -nettisivujen englanninkielisille sivuille osion, jonka sisällöt toimivat Suomen hyvien käytäntöjen jakamisen kanavana.
- Toimeenpanemme OECD:n nuorisosuositusta (Creating Better Opportunities for Young People) luottamuksesta ja osallisuudesta. Hyödynnämme tulossa olevaa OECD:n työtä hyvien käytäntöjen ja menetelmien jakamiseksi erityisesti lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamisesta.
- Painotamme hyvien käytäntöjen jakamisessa myös erityisesti niitä käytäntöjä, jotka edesauttavat osallisuutta varhaisessa vaiheessa politiikkatoimien valmistelua sekä niitä käytäntöjä, joissa osallisuutta edistetään yhteistyössä hallinnon tasojen kesken (esimerkiksi hyvinvointialueet ja kunnat yhdessä).

3.2 Käynnistämme Avoin demokratian -verkoston.

- Käynnistämme uuden Avoin demokratia -verkoston, joka on avoin kaikille kiinnostuneille.
- Kytkemme valtion avoimen hallinnon virkamiesverkoston toiminnan Avoin demokratia -verkostoon.
- Teemoitamme toimintaa selkeämmin. Vuoden 2024 teeman työnimi on "Tekoäly ja avoimuus". Muita tärkeäksi tunnistettuja teemoja ovat esimerkiksi yhdenvertaisuus, kansalaisyhteiskunta, tietoturva, tietosuoja, saavutettavuus, viestintä ja luottamuksen rakentaminen.
- Luomme yhteistyössä verkostolle uusia toimintamuotoja. Näin vahvistamme hyvien käytäntöjen jakamista ja verkoston roolia myös dialogien edistäjänä.

Sitoumusten ja toimenpiteiden vastuutahot sekä sidosryhmät

Sitoumusten ja toimenpiteiden vastuutahot sekä sidosryhmät tunnistetaan kokonaisuuksien käynnistysvaiheessa. Niistä viestitään erikseen työn käynnistyessä, ja tietoa niistä tulee löytymään myös avoinhallinto.fi-sivuston toimintaohjelmat osiossa.

Mittarit, seuranta ja arviointi

Toimintaohjelman seurantamittarit ja arviointikäytännöt valmistellaan toimintaohjelman toimeenpanoa varten asetettavassa työryhmässä vuoden 2023 kuluessa. Arvioinnin aikataulusta ja mittareista viestitään avoinhallinto.fi-sivuston toimintaohjelmat osiossa.

Taustaa

Tässä osiossa kerrotaan mitä avoimen hallinnon työ on, miksi se on tärkeää ja miten avointa hallintoa edistetään ja miten viides toimintaohjelma laadittiin.

Mitä avoimen hallinnon työ on?

Edistämme Suomessa avointa hallintoa selkeänä ja laajana kokonaisuutena – emme vain suppeasti ymmärrettynä julkisuuslain toimeenpanona. Suomessa rakennamme ja edistämme avointa hallintoa kahdeksan pysyvän työalueen avulla laajassa yhteistyössä yli sektorirajojen. Pysyvät työalueet ovat: Julkisuus, Ymmärrettävyys, Osallisuus, Avoin toiminta, Hallinto mahdollistajana, Avoin data, Viestintä ja Luottamus.

Tämä tarkoittaa sitä, että

- Julkisuusperiaate merkitsee oikeutta saada tietoja viranomaisten toiminnasta.
- Hallinnon tekstit, palvelut ja uudistukset ovat selkeitä ja ymmärrettäviä.
- Kaikilla halukkailla on mahdollisuus osallistua asioiden valmisteluun ja kehittämiseen – ja hallinto on vastaanottavainen uusille ideoille, vaatimuksille ja tarpeille.
- Hallinto kehittää toimintaansa avoimemmaksi kaikilla osa-alueillaan.
- Hallinto tukee kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksia ja poistaa kansalaisyhteiskunnan toiminnan esteitä.
- Dataa on saatavilla avoimessa ja koneluettavassa muodossa.
- Viestintä on kaksisuuntaista ja kuuluu keskeisenä osana kaikkeen avoimen hallinnon työhön.
- Luottamus on avoimen hallinnon työn keskeinen tavoite, mutta se on myös työalue, jolla pyritään muun muassa lisäämään tietopohjaa siitä, miten luottamusta voidaan edistää ja arvioida.

Avoimen hallinnon ympyräkuvan työalueet (Kuva 1) ovat pysyvä viitekehys avoimen hallinnon edistämiseksi.

Kuva 1 . Avoimen hallinnon pysyvät työalueet: Julkisuus, luottamus, viestintä, avoin data, ymmärrettävyys, osallisuus, avoin toiminta, hallinto mahdollistajana

Miksi avoimen hallinnon työ on tärkeää?

Avoimen hallinnon pitkän ajan tavoitteena on rakentaa kansalaisten luottamusta, turvallisuutta ja uskoa tulevaan. Tavoitteeseen pääsemiseksi muun muassa vahvistamme vuoropuhelua, edistämme ymmärrettävyyttä ja osallisuutta osaamisen, johtamisen ja kansainvälisen yhteistyön avulla. Tämä työ auttaa avointa hallintoa säilymään suomalaisen yhteiskunnan keskeisenä voimavarana.

Hallinnon avoimuus on julkishallinnon toimijoiden yhteinen arvo, päämäärä ja kehittämisen kohde. Avoin hallinto tarkoittaa hallinnon toimien läpinäkyvyyttä, eettisyyttä, tilivelvollisuutta ja tiedon sekä palvelujen saatavuutta. Se tarkoittaa myös kansalaisten osallisuuden mahdollistamista päätöksenteon valmistelussa, palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Avoin hallinto merkitsee hallinnon vastaanottavaisuutta uusille ideoille, vaatimuksille ja tarpeille. Avoimen hallinnon toimintatapa on väline parantaa demokratian laatua, jotta se paremmin vastaisi ihmisten tarpeisiin. (lähde: [Avoimen hallinnon strategia](#) (2021), s. 1-3)

Voit lukea lisää avoimuuden edistämisen lähtökohdista ja avoimuuden vahvistamisen vaikutuksista käsillä olevan avoimen hallinnon toimintaohjelman valmistelussa laaditusta taustamuistiosta, Muistio löytyy avoimen hallinnon nettisivuilta. ([Taustamuistio](#) (2023), s 2).

Miten avointa hallintoa edistetään?

Avointa hallintoa edistetään toimintaohjelmien sitoumusten ja konkreettisten toimenpiteiden avulla. Avoimen hallinnon toimintaohjelmat ovat osa avoimen hallinnon kansainvälistä kumppanuusohjelmaa ([Open Government Partnership, OGP](#)), johon Suomi liittyi vuonna 2013. Kumppanuusohjelman jäsenyyteen kuuluu, että kukin maa laatii mahdollisimman avoimella valmistelulla toimintaohjelman. Toimintaohjelma sisältää sitoumukset ja tavoitteet seuraavalle neljälle vuodelle. Toimintaohjelman toimeenpanon tueksi asetetaan työryhmä, joka koostuu toimenpiteiden kannalta tärkeistä yhteiskunnan toimijoista julkiselta sektorilta ja kansalaisyhteiskunnasta.

Osana edellistä toimintaohjelmaa 2019–2023 laadimme avoimen hallinnon strategian. Strategia linjaa keskeisimmät prioriteetit vuoteen 2030. Avoimen hallinnon toimintaohjelma puolestaan linjaa aina nelivuotiskaudeksi avoimen hallinnon edistämiseksi sovitut keskeiset sitoumukset ja toimenpiteet.

Avoimen hallinnon aiempien toimintaohjelmien teemoina ja sitoumuksina on ollut vuosina 2013–2023 mm. selkeä kieli, avoin toiminta, avoin data, hallinto mahdollistajana, selkeä hallinto, lasten nuorten ja ikääntyneiden osallisuus, ymmärrettävyys, avoin maakunta, julkisuus, kestävä avoimuus, avoimen hallinnon strategia, avoimuusrekisteri ja dialogien osaamisen ja käytön vahvistaminen. Lue lisää edellistä toimintaohjelmista ja niissä tehdyistä toimenpiteistä avoimen hallinnon nettisivuilla osoitteessa: <https://avoinhallinto.fi/toimintaohjelmat/>.

Miten avoimen hallinnon viides toimintaohjelma on laadittu?

Avoimen hallinnon viides toimintaohjelma on vuosille 2023–2027 ja sen laadinta alkoi joulukuussa 2022. Laadinnan periaatteet ovat vakiintuneet jo aiempia toimintaohjelmia valmisteltaessa:

- Laadintaprosessissa on eri tyyppisiä osallistumismahdollisuuksia läpi koko prosessin.
- Sähköisissä osallistumismahdollisuuksissa hyödynnetään kaikille avoimia yhteisiä järjestelmiä ([otakantaa.fi](#) ja [lausuntopalvelu.fi](#)).
- Kasvokkain tapaamisia järjestetään eri ryhmille: kansalaisille, järjestöille, virkamiehille ja viranhaltijoille.
- Tapaamisia on sekä avoimen hallinnon omissa, että muiden järjestämissä tapahtumissa.
- Tavoitteena on tavoittaa osallistujia myös pääkaupunkiseudun ulkopuolelta.

Avoimen hallinnon viidennen toimintaohjelman valmistelun tueksi valtiovarainministeriön Avoimen hallinnon tiimin laati [taustamuiston](#). Muistio kuvaa mistä avoimen hallinnon työssä on kyse, miksi avoimen hallinnon edistäminen on tärkeää ja mikä on muuttunut avoimen hallinnon toimintaympäristössä. Muistio sisältää myös suunnitelman viidennen toimintaohjelman laatimiseksi. Toimintaohjelman laadin-

taan keväällä 2023 osallistuneet saattoivat halutessaan tutustua tähän taustamuistioon. Muistio julkaistiin avoimen hallinnon nettisivuilla.

Laadintaprosessiin osallistui kevään 2023 aikana laajasti eri tahoja. Arvokasta tietoa kerättiin aktiivisesti monin tavoin muun muassa

- Diakonissalaitoksen tulevaisuusharjoitus (ilmiöasemat) tuotti soveltuvien osien syötettä etenkin haavoittuvammassa asemassa olevien tulevaisuusnäkemyksistä.
- Valtakunnallisen kansalaisjärjestöakatemia ja avoimen hallinnon torin yhteydessä (ja avoimen hallinnon nettisivuilla) hyödynnetty [avoimen hallinnon ideointilakana](#) kokosi ajatuksia ja ideoita avoimen hallinnon edistämiseen uudessa toimintaohjelmassa.
- Avoin hallinto -kysely valtion virastoille ja laitoksille, kunnille, maakunnille ja hyvinvointialueille keräsi määrällistä ja laadullista tietoa avoimen hallinnon tilasta ja IV toimintaohjelman toimeenpanosta (107 organisaatiolta).
- Aluekierroksella kuultiin ajatuksia ja ideoita muun muassa kaupungeilta, kunnilta, kansalaisjärjestöiltä, neuvostoilta Rovaniemellä, Kuopiossa, Jyväskylässä, Tuusulassa ja Turussa.
- Haastattelut toivat ajatuksia ja ideoita sellaisilta tunnistetuilta toimijoilta ja tahoilta, jotka eivät viime vuosina ole olleet aktiivisesti mukana avoimen hallinnon työssä (ks. lista haastatelluista [Mitä kuulumme? -muistion liitteestä](#))
- Kaikille avoin otakantaa.fi -kysely viidennen toimintaohjelman tavoitteista avattiin 10.5. ja oli auki 31.5. asti. Kyselyyn saatiin yhteensä 24 vastausta.
- Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnalle (KANE) esiteltiin 1.6. pidetyssä kokouksessa viidennen toimintaohjelman sitoumusaihiota.
- Avoimen hallinnon työryhmässä suunnitelmaa käsiteltiin kevään aikana.
- Yksittäisten jäsenten ja kollegoiden huomioidut olivat arvokkaita.
- Toimintaohjelman laadinnan tausta-aineistoina olivat myös kattavat dialogiaineistot, joita on tuotettu eri dialogiprosesseista vuodesta 2020 lähtien.
- Nuorten digiraati järjestettiin joulukuussa 2022.

Edellä listatun pohjalta laadimme ja julkaisimme avoimen hallinnon nettisivuilla [Mitä kuulumme? -muistion](#), johon kokosimme avoimen hallinnon edistämiseksi saadut ajatukset ja ideat pysyvien työalueiden mukaan ryhmiteltynä. Mitä kuulumme? -muistio pohjusti toimintaohjelmaluonnoksen laadintaa.

Avoimen hallinnon V kansallisen toimintaohjelman luonnos oli lausunnoilla lausuntopalvelu.fi:ssä 14.6.-25.8.2023. Kesän aikana saimme kommentteja eurooppalaisilta yhteistyökumppaneilta. Tämä toimintaohjelman on viimeistelty saatujen lausuntojen ja kommenttien pohjalta. Lausuntoyhteenveto ja lausuntokohtaiset kommentit on julkaistu avoimen hallinnon nettisivuilla. Avoimen hallinnon viides toimintaohjelma vuosille 2023-2027 on julkaistu 5.10. Oulussa osana alueellista kansalaisjärjestöakatemiaa.

**Avoim
hallinto**